

Модель інноваційного розвитку НААН (організаційні положення)

Україна обирає Європейський шлях розвитку, який передбачає перехід економіки на інноваційну модель. Аграрний сектор не без підстав вважається локомотивом вітчизняної економіки, тому інноваційні перетворення в агропромисловому комплексі мають вирішальне значення у виході України із стану економічної кризи.

Обґрунтування модельної бази

Аграрна наука – основа конкурентоспроможності АПК. Сучасний курс на підвищення конкурентоспроможності економіки, модернізації інфраструктури і залучення інвестицій у базові сектори народного господарства, у тому числі АПК, передбачає випередження розвитку науково-технічної та інноваційної сфери.

Пошук ефективної моделі розвитку аграрної науки потребує визначення місця і ролі її академічного, освітянського, ринкового секторів, а також іноземних інтелектуальних центрів, які представлені в Україні.

Академічна наука не витримує економічної конкуренції. Система академічної аграрної науки останньою на пострадянському просторі робить спроби адаптуватися до певних викликів старими методами, не розділяючи наукову і господарську частини своєї діяльності, не займаючись зміцненням власної економічної бази. Такий підхід призвів до ліквідації господарських комплексів академій у всіх країнах СНД, теж саме може статися з експериментально-виробничою базою української аграрної науки.

Академічна система побудована і досі працює на пострадянській системі створення нових знань, які мають дуже важливе значення для розвитку агропромислового комплексу, але виконують в основному гуманітарну функцію. Сучасна наука впливає на науково-технічний процес в економіці, в тому числі аграрній, через економічну складову знань, тобто у вигляді нематеріальних активів науково-технічних розробок, які мають комерційну цінність і матеріальних активів наукоємного виробництва. На часі зміцнення системи аграрної науки, особливо її академічного сектора, за рахунок ефективної господарської діяльності наукових установ та їх експериментально-виробничої бази в конкурентних умовах ринку. Основними показниками мають стати обсяг надходжень коштів від реалізації наукомісткої продукції при прогнозованій собівартості науково-дослідного та експериментально-виробничого процесу.

Єдиний вихід – перехід на інноваційну Модель розвитку. Необхідно здійснити кардинальні науково-організаційні перетворення та перехід на Модель інноваційного розвитку НААН, програму реалізації якої розроблено та підготовлено до впровадження в Академії.

Але на шляху інноваційних перетворень є чимало перепон, більшість з яких є внутрішніми факторами, наслідком недосконалості і консервативності системи академічної аграрної науки.

Проблеми, які заважають розвитку НААН

- Президія як орган управління установами і підприємствами, що є у віданні НААН, потребує корінних змін, які б зміцнювали економічну базу Академії як науково-виробничого об'єднання господарюючих суб'єктів. Президія Академії за статусом і багаторічній практиці не створювалося для управління науково-виробничою структурою за типом господарського об'єднання. Докладаючи багато зусиль щодо утримання позицій в науковій сфері, збереження наукових шкіл, кадрів, експериментальної бази, НААН програє в економічних відносинах в реальному секторі аграрної економіки.

- Застаріла система продукування переважно нових знань НДУ за подушною схемою фінансування досліджень не мотивує на створення інновацій. Доведено, що інноваційна діяльність на відміну від наукової є підприємницькою діяльністю. Тому результати наукової діяльності у вигляді нових знань не завжди відповідають вимогам щодо створення на їх основі інноваційних продуктів, які потрібні ринку.

- Недостатня концентрація і спеціалізація галузевої науково-виробничої бази зменшує її конкурентоздатність в інноваційному забезпеченні агропромислового виробництва. Не завжди обґрунтовані адміністративні рішення та ринкові виклики суттєво підірвали академічну систему за останні 10–15 років. У результаті – часткова втрата впливу на розвиток традиційних сегментів агропромислового виробництва, а в деяких, особливо сучасних високотехнологічних – повний програш іноземним технологіям і їх провайдерам.

- Зруйновано мережу регіональних установ і підприємств з трансферу наукових розробок та інновацій, відсутня система їх ефективного територіального управління. Важливим містком у співпраці науки і виробництва була колись розвинута система насінництва, племінної справи, інших прикладних науково-виробничих мереж, які забезпечували державне регулювання галузевих та регіональних потреб в наукоємній продукції. В даний час академічна мережа дослідних станцій і господарств не охоплює виробничу структуру, яка склалася в післяреформений період. Втрачені ніши займаються конкурентами, які проводять експансії на агротехнологічному ринку на своїх умовах. Держава втрачає контроль за процесом, що загрожує національній продовольчій безпеці.

- Мережа експериментально-виробничої бази відірвалася в основному від науки, матеріально-технічний парк застарів, в більшості господарств

превалює залежність від підприємницьких структур-підрядників (так званих «інвесторів»). Одним з головних факторів руйнування мережі є втрата частиною підприємств зв'язку з науковими установами. Централізація дослідних господарств зняла відповідальність з керівників наукових установ за ефективність використання експериментально-виробничої бази.

● Залучити капітал на розвиток науково-виробничої бази не можливо без легалізації бізнес-структур і регулювання їх діяльності в мережі НААН. Відновити втрачену матеріально-технічну базу аграрної науки неможливо: державні установи і підприємства можуть розвиватися тільки за рахунок державних коштів, яких не має і не передбачається. Розрахунок на державно-приватне партнерство спрацює лише тоді, коли в системі аграрної науки створиться відповідна власна інноваційно-підприємницька мережа, здатна відстоювати інтереси наукових установ і експериментально-виробничої бази у відносинах з кредиторами, постачальниками, підрядниками, переробниками та іншими суб'єктами аграрного ринку.

Шляхи розвитку НААН. З метою підвищення ефективності системи аграрної науки розроблено та затверджено Концептуальні засади й Модель науково-організаційного та інноваційно-інвестиційного розвитку НААН.

Для запровадження розробки в системі Академії підготовлено механізм реалізації Моделі включно з обґрунтуванням сценаріїв реалізації, презентацією механізму, планом дій щодо перетворень, програмою економічного розвитку НААН, оцінкою стану та перспектив розвитку науково-виробничої бази НААН, нормативними положеннями щодо регламентації діяльності відділення наукового забезпечення інноваційного розвитку, його координаційного та зональних науково-інноваційних центрів, управління науковими, інноваційними, інвестиційними виробничими проектами в мережі центрів відділення та у співпраці з мережею галузевих відділень.

Модель враховує особливості НААН щодо суміщення функцій координації фундаментальних та прикладних досліджень в аграрній сфері з функцією випробувального полігону науково-технічних та інноваційних розробок, що забезпечують високотехнологічний розвиток аграрного виробництва. Модель передбачає концентрацію наукового потенціалу в потужних галузевих науково-методологічних центрах, а трансферно-технологічну функцію просування на аграрний ринок інновацій запропоновано покласти на науково-інноваційні центри, поєднані в інфраструктурну платформу Наукового парку НААН.

Модель науково-організаційних перетворень та інноваційно-інвестиційного розвитку НААН... забезпечує розвиток аграрної науки в

нових економічних умовах шляхом удосконалення системи її управління, створення ринково-орієнтованої науково-технічної продукції та підвищення її конкурентоспроможності за рахунок інноваційно-інвестиційного розвитку експериментально-виробничої бази.

...Модель, як відомо, є спрощеною копією оригіналу, яка відтворює найістотніші його особливості. Запропонована Модель інноваційного розвитку НААН базується на наступних організаційних складових:

– *Утвердження економічної платформи ефективного господарювання системи НААН;*

– *Удосконалення науково-дослідної структури НААН на основі галузевих науково-методологічних центрів;*

– *Формування трансферно-технологічної інфраструктури НААН на основі територіальних науково-інноваційних центрів;*

– *Створення Наукового парку для реалізації кластерних проектів інноваційно-інвестиційного розвитку в АПК.*

Вихолощення будь-якої складової або неврахування вимог щодо її застосування в Моделі нівелює ефект від впровадження модельних заходів, викривляє результати. Однією з найнебезпечніших загроз «провалу» моделі є

непрофесійний або негативний упереджений підхід щодо розгляду і реалізації Моделі, що вже не перший рік призводить до імітації реформ, але не змінює економіко-організаційну недосконалість системи. Гальмування реформ може призвести до фатальних наслідків для НААН (*Модель інноваційного розвитку НААН (організаційні положення) // Національна академія аграрних наук України* (http://old.uaan.gov.ua/sites/default/files/model_innovaciynogo_rozvitku_naan_.pdf)).